

TORVGATEN 1, TØNSBERG

Graving for reparasjon av vannledning

Halvorsen, Sunniva Wilberg og Haugesten, Lars

Tittel Torvgaten 1, Tønsberg Graving for reparasjon av vannledning	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 23/2021	Publiseringsdato [Publiseringsdato]
	Prosjektnummer 1022015	Oppdragstidspunkt 15.02.2021
	Forsidebilde Oversiktsbilde mot vest, S. Halvorsen Cf53899_NIKU_0005.JPG	
Forfatter(e) Halvorsen, Sunniva Wilberg og Haugesten, Lars	Sider 12	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Sunniva Wilberg Halvorsen
Prosjektmedarbeider(e) Lars Haugesten
Kvalitetssikrer Hanne Ekstrøm Jordahl

Oppdragsgiver(e) Leif Kjørboe

<p>Sammendrag</p> <p>Det ble kun gravd i eksisterende vannledningsgrøfter ned til henholdsvis 1,55 m og 1,9 m under dagens overflate. NIKU utførte to arkeologiske etterkontroller hvor det ikke ble påtruffet automatisk fredede kulturminner, kun redeponerte kulturlag.</p>
--

<p>Emneord</p> <p>Tønsberg middelalderby, Torvgaten, Torvgaten 1, kulturlag, middelalder</p>
--

Avdelingsleder

Lise-Marie Bye Johansen

1 Innledning

Tønsberg kommune hadde påvist en vannlekkasje på stikkledning til eiendommen Torvgaten 1 og pålagt eier Torvgaten 1 Johan Frithjof Kjørboe å reparere den skadede vannledningen. Omfanget av nødvendig graving var på grunn av tiltakets karakter usikker, men gravedybde var på forhånd anslått til 1,5 m og grøftebredde i bunn 0,7 m. Det skulle kun graves i eksisterende grøft.

NIKU Tønsberg ble 7.1.21 anmodet av Riksantikvaren om faglig tilråding i saken. Tilråding ble oversendt Riksantikvaren 12.1.21. NIKU oversendte på anmodning fra Riksantikvaren budsjett på etterkontroll 18.1.2021. Riksantikvaren fattet dispensasjonsvedtak med delvis kostnadsdekning 22.1.2021 (RA-ref.: 21/00143-5).

Figur 1 Oversiktsbilde, mot sørøst. Cf53899_NIKU_0004.JPG

Figur 2 Oversiktsbilde, mot øst. Cf53899_NIKU_0003.JPG

1.1 Kulturhistorisk og topografisk bakgrunn

Tiltaksområdet ligger innenfor automatisk fredet bygrunn fra middelalderen, sentralt plassert i *Tønsberg middelalderby* (kulturminne-id 10570). Arkeologiske undersøkelser i forbindelse med diverse tiltak i nærområdet har vist at større områder er forstyrret i moderne tid, men enkelte områder har hatt intakte middelalderske kulturlag. Kulturlagene i tiltaksområdet ble antatt å være tynne og ligge nær overflaten.

I 2018, ble det utført en arkeologisk dokumentasjon og prøvetaking av et borepunkt i bakgården til Torvgaten 1 (Halvorsen, Seljeseth, og Dinning, 2019). Det ble ikke registrert kulturlag ved undersøkelsen, kun 60 cm med påfylte masser over undergrunn.

I 2009 ble det gravd i forbindelse med reparasjon av avløpsledningen i gategrunnen på utsiden av eiendommene Torvgaten 1 og 4 (Ekstrøm 2009). Det ble gravd i eksisterende grøft ned til 2,15 m under dagens overflate, og det ble ikke påtruffet automatisk fredede kulturminner.

I 1975 ble det ved en arkeologisk overvåking fra Øvre Langgate 42, via Torvgaten og Fayesgate, til krysset Fayesgate/Kammegaten (Eriksson 1975) registrert middelalderske kulturlag i hele strekningen, med unntak av strekningen Torvgaten 6 - Fayesgate 4.

Kvartalet Øvre Langgate 57-59/Torvgaten 1 brant i 1981, og før nybygging på tomten, ble det utført en arkeologisk utgravning (Flodin, Germer, og Lindh, 1982). Området var preget av en del moderne forstyrrelser, de kulturlagene som ble observert var relativt tynne og kunne dateres til høymiddelalder, i tillegg ble det registrert et dyrkingslag og det som kan ha vært rester etter en forhistorisk bygning.

1.2 Undersøkelsens faglige problemstillinger

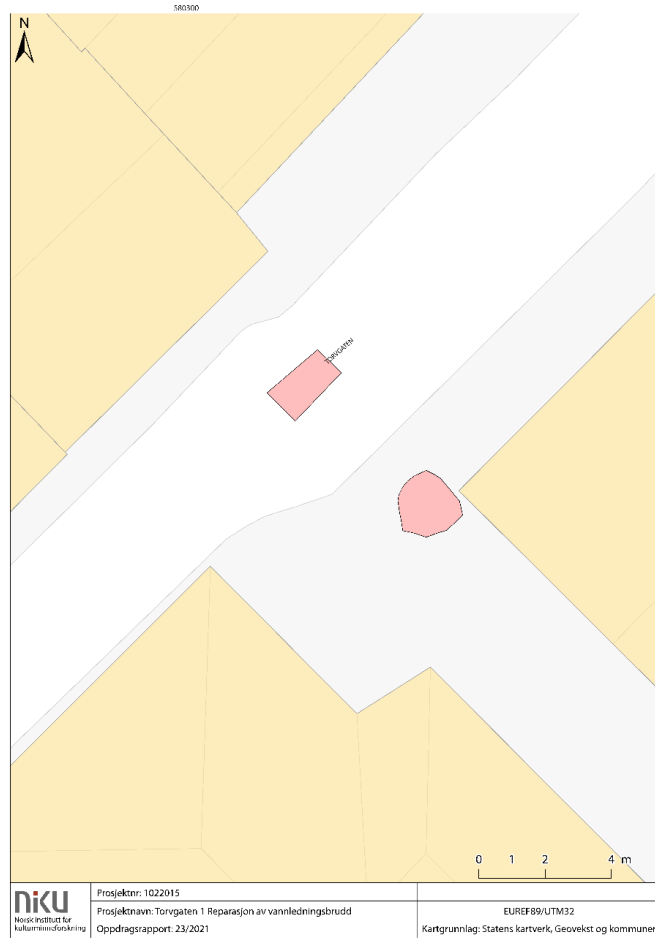
Da det dreide seg om en mindre etterkontroll, var det ikke på forhånd etablert faglige problemstillinger for undersøkelsen. Med utgangspunkt i prioriteringer satt opp i Faglig program for middelalderarkeologi (Johannessen & Eriksson 2015) er følgende problemstillinger aktuelle:

- Finnes det automatisk fredede kulturlag i tiltaksområdet? Dersom det påtreffes kulturlag, hvor dypt ligger de, hvilken utstrekning har de og hvordan er kulturlagenes bevaringsstilstand?

2 Metode

Det arkeologiske feltarbeidet ble gjennomført som flere arkeologiske etterkontroller. Entreprenør var John Fadum AS, med rørlegger Frode Berg. Prosjektleder var Sunniva Wilberg Halvorsen, og feltarbeidet ble utført av Sunniva Wilberg Halvorsen og Lars Haugesten. Til innmåling ble det benyttet CPOS. Innmålingsdata ble behandlet i Intrasis og Arcgis.

Det arkeologiske arbeidet i felt bestod av arkeologisk etterkontroll av gravearbeidet og dokumentasjon av kulturlag i profiler. Det skulle graves i eksisterende grøft for vannledning. NIKU hadde løpende dialog med entreprenøren om fremdrift og behov for etterkontroll. Oppgravd grøft med omrørte kulturlag ble dokumentert i form av beskrivelse, foto og digital innmåling med CPOS. Det ble ikke gjort funn av *in situ* middelalderske kulturlag. 15.2.21 var det svært overskyet, med tett snødrev. Innmåling med CPOS gav en lavere nøyaktighet enn ønskelig, trolig på grunn av en kombinasjon av værforhold og feltets beliggenhet i bebyggelsen.

Figur 3 Kart viser plassering av undersøkelsesområder

Figur 4 Oversikt grøft. Redepoert kulturlag i profil, mot øst. Cf53899_NIKU_0001.JPG

Da det ble klart at vannledningsbruddet ikke var påtruffet, og at det ville bli nødvendig med en større graving ute i Torvgaten. Arkeolog informerte om at Riksantikvaren måtte kontaktes for å avgjøre videre framdrift i saken, da det var snakk om å grave utenfor vedtaksområdet, og i større skala enn det omsøkte tiltaket.

25. mai ble det gjennomført kveldsgraving i Torvgaten, for å finne og reparere vannlekkasjen. Det ble da hovedsakelig gravd i offentlig vannledning, og NIKU utførte en forenklet etterkontroll hvor grøften ble målt inn manuelt. Det ble bare observert grus i profilene, samt noe omrotede moderne masser mot NV. Topp rør lå ca. 1,9 m under topp asfalt. De gravde bare i opprinnelig vannledningsgrøft. Dette ble dokumentert med foto og målt inn for hånd, og deretter lagt inn i Intrasys. Det ble ikke påtruffet automatisk fredede kulturlag under denne gravingen.

Figur 5 Torvgaten, graving 25. mai. Cf53899_NIKU_0007.JPG

3 Resultater og diskusjon

Grøft gravd 15.2.21 målte 2x 1,6 m i topp. Bunnen av grøften var ujevn og skrånende, sidene i grøften var avrundede. Bunnmål var ca. 0,5 x 0,5 m. Dybden var 1,55 m dyp. Grøften var preget av mye grus og pukk, som gled ut og gjorde grøftesidene ujevne.

Toppdekket, **SL21225**, bestod av gatestein, med grus og gammel asfalt under. Dette var ca. 30 cm tykt. Under dette var det bærelag med grov rød pukk i nordlig side, ut mot Torvgaten, og mellomfin grå grus inn mot bygg og gårdsplass i sør, **SL21227**. I grøftens sørøstlige hjørne, mot hjørnet på Torvgaten 1, var det et felt med omrottet og redeponert kulturlag i profil: **SL21226**. Overflaten på dette var undulerende, men lå ca. 55 cm under markoverflate. Laget var avdekket i 40 – 50 cm tykkelse, og 80 cm bredde. De omrørte kulturlagsmassene så ut til å fortsette utenfor grøften. Dette laget var melert, med farger mellom gråbrunt, grått og mørkt brunt. Laget inneholdt teglbiter, noen kullbiter og dyrebein. Massene var tørre, sandige, og lett humøse, med småstein og mellomstore steiner.

Figur 5 Redeponert kulturlag i profil, mot øst, grøft gravd 15. februar. Cf53899_NIKU_0002.JPG

Figur 6 Grøft gravd i Torvgaten 25. mai. Cf53899_NIKU_0008.JPG

Det ble ikke påtruffet automatisk fredede kulturlag i de arkeologiske etterkontrollene. Det ble derimot påtruffet redeponerte kulturlag. Dette gir oss utvidet kunnskap om kulturlagenes utbredelse innenfor middelalderbyen. Det sannsynliggjør at det kan påtreffes uforstyrrede kulturlag i umiddelbar nærhet av tiltaksområdet. Dette er viktig informasjon med tanke på videre forvaltning av Middelalderbyen Tønsberg.

4 Litteratur

Flodin L., Germer P. & Lindh J. 1982: Rapport over de arkeologiske utgravningene i Øvre Langgate 57/59, Tønsberg 1982

Ekstrøm, H. 2009: Torvgaten 4, Tønsberg. Arkeologisk overvåking av graving for reparasjon av avløpsledning. Rapport Arkeologiske utgravninger Tønsberg, Nr. 80-2009).

Halvorsen, S. W, Seljeseth, G. og Dinning, J. 2019: Haugar fjellhall. Arkeologiske undersøkelser i forbindelse med grunnundersøkelser, Tønsberg kommune. NIKU Oppdragsrapport 33/2018).

Johannessen, L. & Eriksson, J. E. G. (red). 2015. *Faglig program for middelalderarkeologi: byer, sakrale steder, befestninger og borger*. Riksantikvaren, Oslo

Riksantikvarens digitale sak- og fotoarkiv

5 Vedlegg

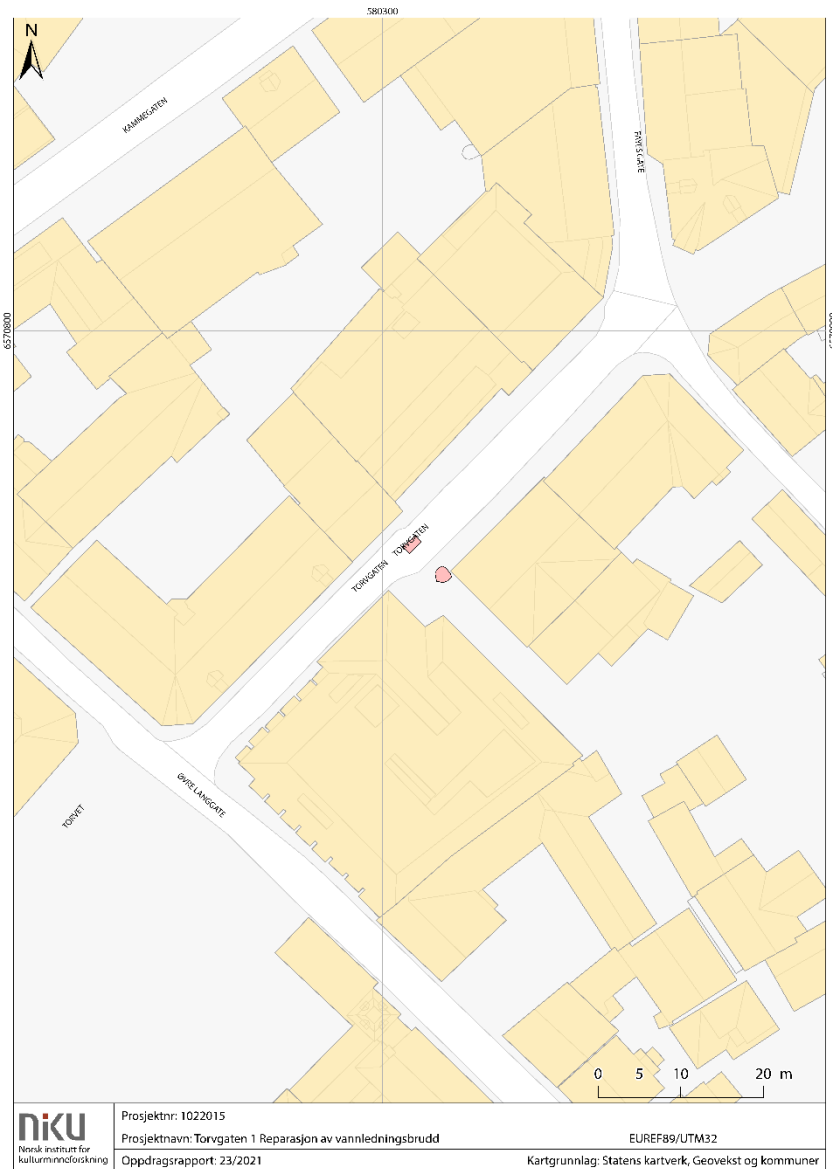
5.1 Fotoliste

Filnavn	Motiv	Sett mot	Struktur-nr
Cf53899_NIKU_0001.JPG	Oversikt grøft. Redeponert kulturlag i profil.	V	I21228
Cf53899_NIKU_0002.JPG	Redeponert kulturlag i profil.	SØ	I21229
Cf53899_NIKU_0003.JPG	Oversiktsbilde.	Ø	I21230
Cf53899_NIKU_0004.JPG	Oversiktsbilde.	Ø	I21231
Cf53899_NIKU_0005.JPG	Oversiktsbilde.	Ø	I21232
Cf53899_NIKU_0006.JPG	Sjakt OU21233.	SV	21233
Cf53899_NIKU_0007.JPG	Sjakt oversikt	NØ	
Cf53899_NIKU_0008.JPG	Sjakt OU21233.	NNØ	21233

5.2 Strukturliste og koordinatliste: Instrasisprosjektkode 802287

Intrasiskode	Beskrivelse	N-koordinat	E-koordinat	Høyde
1G21221	Bunnpunkt	580308,5128	6570770,2018	19,1982
21O21222	Topp grøft	580306,5486	6570770,7790	19,6341
21O21222	Topp grøft	580307,4434	6570771,5963	19,6816
21O21222	Topp grøft	580307,6442	6570771,2864	19,7710
21O21222	Topp grøft	580308,1361	6570770,6602	19,6666
21O21222	Topp grøft	580304,4353	6570765,2710	20,0832
21O21222	Topp grøft	580304,3674	6570766,0567	20,6696
21O21222	Topp grøft	580305,7264	6570767,2009	20,2210
21O21222	Topp grøft	580306,2977	6570768,7883	19,8236
21O21222	Topp grøft	580305,8458	6570769,0351	19,8156
21O21222	Topp grøft	580305,8474	6570769,9106	20,0074
1SL21223	Topp redeponert kulturlag	580306,6844	6570771,6105	21,0680
S23/L21224	Bunn redeponert kulturlag	580306,6012	6570769,4190	19,1238
SL21225	Moderne gruslag, over SL21226			
SL21226	Redeponert kulturlag, under SL21225			
SL21227	Moderne grøftfyll, Under / parallelt med SL21225			
SL21233	Sjakt	580303,573	6570774,122	
SL21234	Fyllmasse	580303,394	6570774,06	
SL21235	Bunnpunkt sjakt	580303,098	6570773,704	

5.4 Oversiktskart

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 23/2021

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736
Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112
Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens
gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00